

KOHTUOTSUS

EESTI VABARIIGI NIMEL

Kohus	Tartu Halduskohus
Kohtunik	Ülle Polluks
Otsuse tegemise aeg ja koht	24.4.2026
Haldusasja number	3-25-3166
Haldusasi	XX-i kaebus Sotsiaalkindlustusameti 19.06.2025 otsusele nr P7-2025-860138
Menetlusosalised ja nende esindajad	Kaebaja: XX Vastustaja: Sotsiaalkindlustusamet, esindaja Livia Kask
Asja läbivaatamine	Kirjalikus menetluses

RESOLUTSIOON

- Jätta kohaldamata perehüvitiste seaduse PHS § 39 lg 3 p-i 2, mille kohaselt enneaegsete laste vanemate jagatav vanemahüvitise arvestusperiood arvutatakse lapse tegeliku sünnikuupäeva järgi. PHS § 39 lg 3 st. enneaegsete laste vanemate jagatav vanemahüvitis tuleks arvutada lapse eeldatava sünnikuupäeva järgi PHS § 39 lg 3 punktis 1 märgitud ema vanemahüvitise arvestusperioodi alusel, tunnistada see põhiseadusega vastuolus olevaks ja edastada käesolev otsus Riigikohtule.**
- Kaebus rahuldada.**
- Tühistada Sotsiaalkindlustusameti 19.06.2025 otsus nr P7-2025-86013829 ja 29.08.2025 vaideotsus nr 5.2-3/18507-3.**
- Kohustada vastutajat ühe kuu jooksul arvates käesoleva kohtuotsuse jõustumisest uuesti otsustama jagatava vanemahüvitise maksmist ema vanemahüvitise arvutusperioodi järgi.**
- Jätta menetluskulud poolte endi kanda.**
- Asendada avaldatavas kohtulahendis nimed tähemärkidega.**

EDASIKAEBAMISE KORD JA SELGITUSED

Otsuse peale võib Tartu Ringkonnakohtule esitada apellatsioonkaebuse 30 päeva jooksul otsuse avalikult teatavastegemisest arvates, hiljemalt 25.5.2026. Vastuseks esitatud apellatsioonkaebusele võib teine menetlusosaline esitada vastuapellatsioonkaebuse 14 päeva jooksul apellatsioonkaebuse vastuapellatsioonkaebuse esitajale kättetoimetamisest arvates või ülejäänud apellatsioonitähtaja jooksul, kui see on pikem kui 14 päeva (halduskohtumenetluse seadustiku (HKMS) § 184 lg 3). Kui apellant soovib asja arutamist kohtuistungil, tuleb tal seda

apellatsioonkaebuses märkida, vastasel korral eeldatakse, et ta on nõus asja lahendamiseга kirjalikus menetluses (HKMS § 182 lg 1 p 9).

ASJAOLUD JA MENETLUSE KÄIK

1. Sotsiaalkindlustusameti 19.06.2025 **otsusega** nr P7-2025-860138 määrati kaebajale perehüvitis (jagatav vanemahüvitis) seoses lapse YY kasvatamisega perioodiks 07.08.2025-28.04.2028.

Hüvitise päevade arvuks märgiti 475 ja hüvitise ühe päeva suuruseks 80,77 eurot. Vanemahüvitise arvestamise alusperioodiks oli arvestatud 01.07.2023-30.06.2024.

2. Kaebaja esitas 30.06.2025 **vaide** Sotsiaalkindlustusameti otsusele nr P7-2025-860138. Sotsiaalkindlustusamet pikendas 18.07.2025 otsusega nr 5.2-3/18507-2 vaide lahendamise tähtaega.

3. 29.08.2025 **vaideotsusega** nr 5.2-3/18507-3 jättis Sotsiaalkindlustusamet kaebaja vaide rahuldamata.

4. XX esitas **kaebuse** Tartu Halduskohtule Sotsiaalkindlustusameti 19.06.2025 otsusele nr P7-2025-860138.

MENETLUSOSALISTE SEISUKOHAD

5. **Kaebaja** palub, et halduskohus tunnistaks kehtetuks Sotsiaalkindlustusameti 19.06.2025 otsuse nr P7-2025-860138 ja kohustaks vastutajat maksma jagatavat vanemahüvitist ema vanemahüvitise arvutusperioodi järgi. Kaebaja taotleb, et vanemahüvitise seaduses tehtaks muudatus enneaegsete laste vanemate jagatava vanemahüvitise arvutamise osas, kuna praegune seadus paneb enneaegsete laste vanemad võrreldes õigeaegselt sündinud laste vanematega ebavõrdsesse olukorda s.t. enneaegsete laste vanemate jagatav vanemahüvitis tuleks arvutada lapse eeldatava sünnikuupäeva järgi.

Kaebaja esitas 27.3.2026 kohtule tõendina soolise võrdõiguslikkuse ja võrdse kohtlemise voliniku kantselei seisukoha jagatava vanemahüvitise arvutamise küsimuses.

Kaebaja hinnangul on vanemahüvitise arvutamine olnud ebaõiglane, kuna tema laps sündis enneaegselt. Enneaegse sünni tõttu muutus tegelik töö- ja sissetulekuperiood enne lapse sündi viisil, mida kehtiv arvutus ei arvesta piisavalt. Selle tulemusel määrati talle väiksem vanemahüvitis, kui see oleks olnud lapse tähtajalise sünni korral.

Kaebaja leiab, et selline olukord seab teda ebavõrdsesse olukorda võrreldes vanematega, kelle lapsed sündisid tähtajaliselt, ning võib kujutada endast kaudset ebavõrdset kohtlemist. Kaebaja palub hinnata, kas vanemahüvitise määramine on olnud kooskõlas võrdse kohtlemise põhimõttega.

6. **Vastustaja** ei nõustu kaebusega ja vaidleb sellele vastu.

Kaebaja ja vastustaja on erimeelt jagatava vanemahüvitise arvestamise alusperioodi osas. Vastustaja jääb oma otsustes toodud seisukohtade ja põhjenduste juurde ning neid kordama ei hakka. Vanemahüvitise suuruse arvutamine toimub perehüvitiste seaduses (PHS) sätestatud korras.

Jagatava vanemahüvitise arvutamise aluseks oleva arvestusperioodi määramisel tuleb vastustajal juhinduda PHS §-s 39 sätestatust.

PHS § 39 lg 3 p-i 2 kohaselt on ühe kalendrikuu keskmise isikustatud sotsiaalmaksu suuruse arvutamise periood (edaspidi arvestusperiood) ema vanemahüvitisele õigust omaval isikul jagatava vanemahüvitise saamise õiguse tekkimisel lapse sünnikuule eelnenud 21 kalendrikuud, millest on maha arvatud lapse sünnikuule eelnenud üheksa kalendrikuud. Eelnimetatud sättest tulenevalt arvutatakse jagatava vanemahüvitise arvestusperiood lapse tegeliku sünnikuupäeva järgi.

Kuna kaebaja laps sündis 29.04.2025, siis on jagatava vanemahüvitise arvestusperioodiks 01.07.2023 - 30.06.2024.

Sotsiaalkindlustusameti 19.06.2025 otsuses nr P7-2025-860138 on arvestusperiood nii ka märgitud.

Kaebaja leiab kaebuses, et vastustaja tugineb seaduse sättele, mis on vastuolus PS §-ga 12. Kaebaja soovib, et kohus kohustaks vastutajat maksma jagatavat vanemahüvitist ema vanemahüvitise arvutusperioodi järgi.

Vastustaja hinnangul tuleb haldusorganil tulenevalt põhiseaduse § 3 lg-st 1 rakendada kehtivat seadust.

Vastustaja ei saa jätta normi kohaldamata isegi, kui kaebaja leiab, et see on põhiseadusega vastuolus, sest normi saab jätta kohaldamata vaid siis, kui kohus on selle põhiseadusega vastuolus olevaks tunnistanud.

Vastustajal tuleb jagatava vanemahüvitise määramisel lähtuda PHS § 39 lg 3 p-s 2 sätestatust, mistõttu ei ole võimalik kaebajale jagatava vanemahüvitise arvestamise aluseks võtta PHS § 39 lg 3 punktis 1 märgitud ema vanemahüvitise arvestusperioodi.

Vastustaja on seisukohal, et 19.06.2025 otsus nr P7-2025-860138 on õiguspärane. Haldusmenetluse seaduse § 54 kohaselt on haldusakt õiguspärane, kui ta on antud pädeva haldusorgani poolt andmise hetkel kehtiva õiguse alusel ja sellega kooskõlas, proportsionaalne, kaalutusvigadeta ning vastab vorminõuetele. Vastustaja on pädev haldusorgan jagatavat vanemahüvitist määrama. Haldusakt vastab vorminõuetele.

Vastustaja on õiguspäraselt määranud jagatava vanemahüvitise arvestusperioodi.

Vastustaja palub jätta kohtul kaebus rahuldamata ja menetluskulud jätta kaebaja enda kanda.

KOHTU PÕHJENDUSED

7. Vaidlus on selles, kas perehüvitiste seaduse § 39 lg 3 rakendamine enneaegse sünnituse korral võis viia vanemahüvitise eesmärgiga vastuolus oleva tulemuseni ning enneaegselt sündinud laste perede ebavõrdse kohtlemiseni.

Kaebaja soovib, et kohus kohustaks vastutajat maksma jagatavat vanemahüvitist ema vanemahüvitise arvutusperioodi järgi.

Vastustaja hinnangul tuleb haldusorganil tulenevalt põhiseaduse § 3 lg-st 1 rakendada kehtivat seadust. Vastustaja ei saa jätta normi kohaldamata isegi, kui kaebaja leiab, et see on põhiseadusega vastuolus, sest normi saab jätta kohaldamata vaid siis, kui kohus on selle põhiseadusega vastuolus olevaks tunnistanud.

8. PHS § 32 lg 1 kohaselt on vanemahüvitise eesmärk tagada lapse hooldamise ajaks vanemale asendussissetulek.

Vastavalt PHS seletuskirjale on vanemahüvitise eesmärk säilitada riigi toetuse andmisega varasem sissetulek isikule, kelle tulu väheneb laste kasvatamise tõttu, ning toetada töö- ja pereelu ühitamist.

PHS § 39 lg 3 p 1 kohaselt arvutatakse ema vanemahüvitis lapse eeldatavale sünnikuule eelnenud 21 kalendrikuust, millest arvatakse maha lapse eeldatavale sünnikuule eelnenud üheksa kalendrikuud.

PHS § 39 lg 3 p 2 kohaselt arvutatakse jagatav vanemahüvitis lapse sünnikuule eelnenud 21 kalendrikuust, millest arvatakse maha lapse sünnikuule eelnenud üheksa kalendrikuud. Seega sõltub ema vanemahüvitise arvestusperiood lapse eeldatavast sünnikuust, jagatava vanemahüvitise arvestusperiood aga lapse tegelikust sünnikuust.

9. Kaebaja on kohtule esitanud tõendina (1-4/3_2025) soolise võrdõiguslikkuse ja võrdse kohtlemise voliniku kantselei seisukoha jagatava vanemahüvitise arvutamise küsimuses. Hinnangus märgitakse järgmist:

„Kui laps sünnib oluliselt enneaegselt, võivad ema vanemahüvitise ja jagatava vanemahüvitise arvestusperioodid erineda mitme kuu võrra. See võib viia olukorrani, kus vanemahüvitise eesmärk tagada lapse hooldamise ajaks vanemale asendussissetulek, st säilitada riigi toetuse andmisega varasem sissetulek isikule, kelle tulu väheneb laste kasvatamise tõttu, ning toetada töö- ja pereelu ühitamist, ei saa realiseeritud üksnes lapse sünnikuupäeva erinevuse tõttu. PS § 12 lg 1 kohaselt on kõik isikud seaduse ees võrdsed. Riigikohtu praktika kohaselt on võrdsuspõhiõiguse riivega tegemist juhul, kui sisuliselt võrreldavas olukorras olevaid isikuid koheldakse erinevalt ilma objektiivse ja mõistliku põhjenduseta (vt RKPJKo 01.10.2007, 3-41-14-07, p 13; RKPJKo 17.03.2003, 3-4-1-1-03, p 17).

Käesoleval juhul ei tulene erinev kohtlemine vanemate valikutest ega käitumisest, vaid asjaolust, mis ei allu nende kontrollile – lapse enneaegselt sünnist. See võib seada mõned enneaegselt sündinud laste pered ebasoodsamasse olukorda võrreldes ajaliselt sündinud laste peredega.

Lisaks tuleb arvestada PS § 27 lg-st 1 tulenevat riigi kohustust kaitsta perekonda. Niisugune kohustus hõlmab riigi kohustust kujundada perekonda toetav sotsiaalkaitstesüsteem ning vältida meetmeid, mis kahjustavad põhjendamatult perekondade toimetulekut (PS § 27 komm, p-d 6 ja 7).

Riigikohus on selgitanud, et PS § 27 lg 1 paneb riigile kohustuse kujundada perekonna kaitseks toimiv ja eesmärgipärane õiguslik raamistik, mis hõlmab ka vanemluse toetamiseks kehtestatavaid sotsiaalseid meetmeid (RKPJKo 10.04.2018, 5-17-42/9, p 36).

PS § 28 alusel kehtestatavate sotsiaalsete hüvitiste kujundamisel on seadusandjal ulatuslik, kuid mitte piiramatu otsustusruum.

Riigikohus on selgitanud, et sotsiaalpoliitiliste valikute tegemisel on seadusandjal avar otsustusruum, kuid see otsustusruum on piiratud põhiseadusega ning ei tohi viia meelevaldsete ega põhjendamatute erinevusteni isikute kohtlemisel (RKÜKo 26.06.2014, 3-4-1-1-14, p-d 118 ja 127).

Seega - regulatsioon peab olema eesmärgipärane ning vältima meelevaldseid ja juhuslikke erinevusi võrreldavas olukorras olevate isikute vahel.

Vanemahüvitis on töö- ja pereelu ühitamise üks meetmetest, mille eesmärk on võimaldada vanemal lapse eest hoolitsemine ilma ebamõistliku majandusliku kaotuseta, mistõttu tuleb hüvitise kujundamisel arvestada selle funktsiooniga.

Lisaks kehtib sotsiaalsete hüvitiste valdkonnas PS §-st 12 tulenev üldine võrdsuspõhiõigus, mis nõuab, et sisuliselt võrreldavas olukorras olevaid isikuid koheldaks võrdselt ning erinev kohtlemine oleks objektiivselt ja mõistlikult põhjendatud.

Volinik leiab, et PHS norm, mis viib mõnede enneaegselt sündinud laste perede põhjendamatult madalama vanemahüvitiseni võrreldes aegselt sündinud laste peredega, ei ole kooskõlas sotsiaaliigi põhimõtte ega üldise võrdsuspõhimõttega. Enneaegne sünnitus on objektiivne ja vanemate tahtest sõltumatu asjaolu, millega kaasneb sageli pikaajaline suurenenud hooldus- ja ravivajadus ning täiendav majanduslik koormus. Sellises olukorras peab sotsiaalkaitstesüsteem toimima leevendavalt, mitte süvendama perede ebavõrdset olukorda üksnes tehnilisarvestuslike erisuste tõttu.

Volinik leiab, et PHS § 39 lg 3 rakendamine enneaegse sünnituse korral võib viia vanemahüvitise eesmärgiga vastuolus oleva tulemuseni ning osade enneaegselt sündinud laste perede võimaliku ebavõrdse kohtlemiseni.

Eeltoodust tulenevalt peab volinik põhjendatuks kaaluda PHS täpsustamist viisil, mis tagaks, et enneaegse sünnituse korral oleks ema vanemahüvitis ja jagatav vanemahüvitis arvatud viisil, et pered ei satuks ebasoodsasse olukorda asjaolude tõttu, mis on nende kontrolli alt väljas“.

10. Tartu Halduskohus jagab ülal märgitud soolise võrdõiguslikkuse ja võrdse kohtlemise voliniku kantselei hinnangut jagatava vanemahüvitise arvutamise küsimuses ja ei korda seda.

11. Kohus nõustub kaebajaga, et vanemahüvitise määramine ei ole olnud kooskõlas võrdse kohtlemise põhimõttega, sest enneaegselt sündinud laste pered on ebasoodsamas olukorras võrreldes ajaliselt sündinud laste peredega.

12. Enneaegsete laste vanemate jagatav vanemahüvitis tuleks arvutada lapse eeldatava sünnikuupäeva järgi (PHS § 39 lg 3 punktis 1 märgitud ema vanemahüvitise arvestusperioodi), mitte aga jagatava vanemahüvitise arvestusperioodi lapse tegeliku sünnikuupäeva järgi (PHS § 39 lg 3 p-i 2). Kirjeldatu alusel halduskohus leiab, et tuvastatud on ebavõrdne kohtlemine, sest enneaegselt sündinud laste pered on ebasoodsamas olukorras võrreldes ajaliselt sündinud laste peredega.

13. Kohus algatab käesoleva asja lahendamiseks põhiseaduslikkuse järelevalve menetluse. Põhiseaduslikkuse järelevalve kohtumenetluse seaduse (PSJKS) § 14 lg 2 ls 1 järgi võib Riigikohus asja lahendamisel kohtuotsuse või -määruse alusel tunnistada kehtetuks või põhiseadusega vastuolus olevaks õigustloova akti, välislepingu või selle sätte, samuti õigustloova akti andmata jätmise, mis on kohtuasja lahendamisel asjassepuutuv. Asjassepuutuv on säte Riigikohtu järgi siis, kui kohus peaks sätte põhiseadusele mittevastavuse korral otsustama teisiti kui põhiseadusele vastavuse korral (nt RKPJKm 03.07.2008, 3-4-1-9-08, p 16). Sisuliselt tähendab see seda, et tuleb läbi viia kaks kontrolli: üks sätte kehtides ja teine – hüpoteetiline – sätte kehtetuse korral.

14. Selleks selgitab kohus esmalt välja asjassepuutuva normi ning põhistab taotlust. PHS norm, mis viib mõnede enneaegselt sündinud laste perede põhjendamatult madalama vanemahüvitiseni võrreldes aegselt sündinud laste peredega, ei ole kooskõlas PS § 27 lg 1 sätestatud sotsiaalriigi põhimõtte ega PS § 12 lg-s 1 sätestatud üldise võrdsuspõhimõttega. Enneaegne sünnitus on objektiivne ja vanemate tahtest sõltumatu asjaolu, millega kaasneb sageli pikaajaline suurenenud hooldus- ja ravivajadus ning täiendav majanduslik koormus. Sellises olukorras peab sotsiaalkaitseüsteem toimima leevendavalt, mitte süvendama perede ebavõrdset olukorda üksnes tehnilis-arvestuslike erisuste tõttu. Seega PHS § 39 lg 3 rakendamine enneaegse sünnituse korral võib viia vanemahüvitise eesmärgiga vastuolus oleva tulemuseni ning osade enneaegselt sündinud laste perede võimaliku ebavõrdse kohtlemiseni. Eeltoodust tulenevalt peab kohus põhjendatuks kaaluda PHS täpsustamist viisil, mis tagaks, et enneaegse sünnituse korral oleks ema vanemahüvitis ja jagatav vanemahüvitis arvatud viisil, et pered ei satuks ebasoodsasse olukorda asjaolude tõttu, mis on nende kontrolli alt väljas.

15. HKMS § 158 lg 4 järgi jätab kohus asja lahendamisel kohaldamata seaduse või muu õigustloova akti, kui see on vastuolus Eesti Vabariigi põhiseadusega või Euroopa Liidu õigusega. Kirjeldatu alusel jätab kohus kohaldamata jagatava vanemahüvitise arvestusperioodi lapse tegeliku sünnikuupäeva järgi (PHS § 39 lg 3 p-i 2).

16. Kirjeldatu alusel rahuldab kohus kaebuse ja tühistab Sotsiaalkindlustusameti 19.06.2025 otsuse nr P7-2025-860138 ning ka 29.08.2025 vaideotsuse nr 5.2-3/18507-3, millega Sotsiaalkindlustusamet jättis kaebaja vaide rahuldamata. Kohustada vastutajat ühe kuu jooksul arvates käesoleva kohtuotsuse jõustumisest uuesti otsustama jagatava vanemahüvitise maksmist ema vanemahüvitise arvutusperioodi järgi. Esitatud kaebus oli riigilõivuvaba. Seega menetluskulud jäävad poolte endi kanda.

17. Asendada avaldatavas kohtulahendis nimed tähemärkidega.

(allkirjastatud digitaalselt)